

<http://dx.doi.org/10.16926/zc.2019.45.04>

Marian GŁOWACKI
Częstochockie Towarzystwo Naukowe

Fotografia zawodowa w Częstochowie po 1939 roku

Powstanie i rozwój fotografii jest wyrazem naturalnego dążenia człowieka do możliwości rejestrowania obrazu rzeczywistości, czyli tego, co dziś nazywamy zdjęciem.

W miarę upływu czasu zmieniała się technologia rejestracji obrazów, obróbki oraz przechowywania zdjęć. Proces rejestracji obrazu oparty na zasadach optyki geometrycznej rozwinął się od prymitywnej skrzynki z otworem i ekranem, zwanej „camera obscura”, do aparatów fotograficznych z coraz doskonalszymi obiektywami składającymi się z układu soczewek.

Obróbkę „mokrą” składającą się z procesu wywoływania negatywów, wywoływania i utrwalania pozytywów zastąpiła obróbka cyfrowa zdjęć. Większe możliwości technologiczne pozwoliły na powstanie fotografii artystycznej – nowej formy sztuki. Zminiaturyzowanie aparatów fotograficznych i technika cyfrowa spowodowały niewiarygodną karierę fotografii amatorskiej. Również fotografia zawodowa otrzymała nowe doskonałe narzędzia do komputerowej obróbki zdjęć i ich rejestracji na cyfrowych nośnikach oraz na papierze fotograficznym. Udoskonaliła się technika komputerowego retuszu i kompozycji zdjęć. Powstała możliwość cyfrowej rejestracji zdjęć papierowych.

Andrzej Zembik¹ w pracy „Fotografia częstochowska w latach 1847–1939”, przedstawił początki zawodowej i amatorskiej fotografii w Częstochowie oraz jej rozwój do 1939 roku. Opisał sylwetki i działalność w zawodzie, fotografów częstochowskich oraz warunki działalności zakładów fotograficznych i ich przynależność do organizacji zrzeszających rzemieślników wykonujących zawód fotografa. Autor niniejszego opracowania postanowił kontynuować tę tematykę, zaczynając od II wojny światowej, na czasach współczesnych kończąc. Pierwsza część opracowania dotyczy historii organizacji cechowych zrzeszających foto-

---

¹ A. Zembik, *Fotografia częstochowska w latach 1847–1939*, „Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Wychowanie Artystyczne” 1993, t. 4.

grafów, a szczególnie Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości, zlikwidowanego w bieżącym roku. Druga część przedstawia w zarysie historycznym stan liczbowy i nazwiska właścicieli zakładów fotograficznych w Częstochowie, ze specjalnym zwróceniem uwagi na zakłady tych fotografów, którzy prowadzili swe zakłady przed wojną i po wojnie, aż do czasów współczesnych.

Organizacje cechowe zrzeszające fotografów częstochowskich

W początkowym okresie swojego istnienia zakłady fotograficzne podlegały takim samym prawom, jakie obowiązywały drukarnie. Ich właściciele musieli posiadać pozwolenie naczelnika guberni oraz świadectwo na prawo sprzedaży w zakresie podjętej działalności. Wymagane było również zaświadczenie o prawomyślności wobec władz.

Później zgodnie z instrukcją z dnia 28 listopada 1898 roku zatwierdzoną przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Skarbu, zakłady fotograficzne klasyfikowane były jako przedsiębiorstwa przemysłowe. Wymieniona instrukcja pozwalała miejscowym magistratom wydawać patenty uprawniające do prowadzenia działalności przemysłowej i handlowej. Właściciel zakładu zobowiązany był corocznie wykupić patent stosowny do charakteru i wielkości swojego przedsiębiorstwa oraz opłacić kanon, czyli podatek miejski od prowadzonej działalności. Do opłaty za patent doliczano 30% dodatku, a całość wpłacana była do kasy powiatowej na rachunek skarbu plus opłata zasadnicza i funduszy specjalnych plus wspomniana nadpłata. Kanon opłacany był w kasach miejskich magistratu.

Przedsiębiorstwa przemysłowe podzielono na osiem kategorii. Zakłady fotograficzne zaliczane były do kategorii ósmej (najniższej), i w kwestii opłat traktowane jako przedsięwzięcie rzemieślnicze tej klasy². Organizacyjna przynależność do rzemiosła wynikała tylko i wyłącznie z dobrowolnej deklaracji prowadzącego zakład. Wśród członków częstochowskich organizacji rzemieślniczych w omawianym okresie nie odnaleziono żadnych nazwisk fotografów. Nie utworzyli oni również własnego odrębnego stowarzyszenia³.

Zakłady fotograficzne w tych latach rozpoczynały działalność po uzyskaniu zgody władz miejskich. W dalszym ciągu obowiązywał nakaz corocznego wykupienia odpowiedniego patentu i opłacenia podatku miejskiego. Przynależność do rzemiosła była dobrowolna. Dopiero wydana w 1927 roku ustawa przemysłowa uznała zawód fotografa za rzemiosło, równocześnie wymagając świadectwa wykształcenia. Magistrat Częstochowy w latach 1925–1927 w wykazie zarejestrowanych rzemieślników wymienia tylko jednego fotografa.

² Archiwum Państwowe w Częstochowie (APCz) Magistrat Częstochowy (Mag. Cz), sygn. 4773. Pobieranie patentów od przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych.

³ APCz. Akta Okręgowego Stowarzyszenia Rzemieślniczego w Częstochowie.

W rejestrze rzemieślników sporządzonym 10 września 1928 roku, figuruje dwóch fotografów z adnotacją: *nie posiada dyplomu cechowego*. Masowa przynależność rzemieślnicza ma miejsce dopiero w latach trzydziestych, lecz i wtedy pracownie świadczące usługi dla amatorów fotografii nie były rejestrowane jako przedsięwzięcia rzemieślnicze, jak również nie wszyscy fotografowie pracujący poza atelier rejestrowali się w stosownym wykazie. Nie powstała również odrębna organizacja cechowa fotografów. Przynależność do organizacji rzemieślniczych traktowana była jako niepotrzebna. Jedynym fotografem należącym do Okręgowego Stowarzyszenia Rzemieślniczego był Władysław Majchrowski, który opłacał składki w tej organizacji od listopada 1933 roku do czerwca 1934 roku⁴.

Ważnym wydarzeniem był Zjazd Fotografów Zawodowych z całej Polski, który odbył się w Częstochowie w lipcu 1938 roku⁵. Zorganizowany został staniem Cechu Fotografów Chrześcijan miasta Warszawy. W czasie okupacji hitlerowskiej poza cechami istniejącymi w 1939 r., powstał, obok cechu kominiarzy i tapicerów, cech fotografów⁶. Miejscowy cech fotograficzny powstał dopiero w 1942 roku⁷.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 roku o prawie przemysłowym, za rzemiosło uznało 88 rodzajów działalności, w tym wykonywanie fotografii⁸. W Częstochowie istniało 69 rodzajów rzemiosł, a fotografowanie było jednym z nich⁹.

Kolejną organizacją było zrzeszające rzemieślników, a założone w 1907 roku, Stowarzyszenie Rzemieślniczo-Przemysłowe w Częstochowie. Miało ono na celu podniesienie stanu rzemieślniczo-przemysłowego pod względem duchowym, umysłowym, społecznym, religijno-moralnym, przez wzajemne współdziałanie członków. Stowarzyszenie było rzemieślniczą organizacją kulturalno-oświatową, ale rozwijało też działalność gospodarczą, występując często w obronie interesów rzemiosła. W 1911 roku założyło kasę pożyczkowo-oszczędnościową dla rzemiosła. Po zakończeniu I wojny światowej Towarzystwo zostało zreorganizowane i otrzymało nazwę Okręgowe Towarzystwo Rzemieślniczo-Przemysłowe w Częstochowie. Następnie w roku 1927 przemianowano je na Okręgowe Towarzystwo Rzemieślnicze w Częstochowie. W tymże roku otrzymało nowy statut, zatwierdzony przez wojewodę kieleckiego. W 1926 roku Towarzystwo uruchomiło szkołę rzemieślniczo-przemysłową, która działała do wybuchu II wojny światowej. W 1937 roku, ze składek rzemiosła częstochowskiego, Okręgowe Towarzystwo Rzemieślnicze wybudowało Dom Rzemiosła

⁴ APCz. Mag. Cz. sygn. 6040. O rejestracji zakładów rzemieślniczych i rejestracji rzemieślników.

⁵ „Nowości Fotograficzne” 1938, nr 2, s. 35.

⁶ F. Patrzyk, *Rzemiosło Częstochowy w latach 1918–1945*, [w:] L. Kucharski, F. Sobalski, F. Patrzyk, *Z dziejów rzemiosła częstochowskiego*, Częstochowa 1966, s. 30.

⁷ APCz. Okręgowe Towarzystwo Rzemieślnicze w Częstochowie, sygn. 25. Spis członków.

⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym, „Dziennik Ustaw”, poz. 438, s. 713.

⁹ F. Patrzyk, *Rzemiosło Częstochowy w latach...*, s. 30.

przy al. Kościuszki nr 6. Miało tam siedzibę do 1939 r. W czasie II wojny światowej ulokowano tam instytucje niemieckie. Towarzystwo odzyskało budynek 1 stycznia 1945 roku¹⁰.

W czasie okupacji właściciele zakładów fotograficznych zobowiązani byli posiadać Karty Rzemieślnicze. Do 1941 Karty wydawał Zarząd Miejski. Karty były podpisywane przez Inspektora Powiatowego w starostwie niemieckim, a od tego roku wydawało je samo starostwo. Liczba zarejestrowanych rzemieślników wynosiła w kolejnych latach odpowiednio:

- 1940 – 1232,
- 1941 – 1232,
- 1942 – 1015,
- 1943 – 716.

W branży „fotografowanie” było zarejestrowano odpowiednio:

- 1940 – 20,
- 1941 – 23,
- 1942 – 22,
- 1943 – 17,

z czego około 40% należało do Cechu.

W czasie okupacji hitlerowskiej, poza istniejącymi w 1939 r., powstał cech fotografów, obok cechu kominiarzy i tapicerów. W branży fotografów było w kolejnych latach zarejestrowanych: 1940 – 20, 1941 – 23, 1942 – 22, 1943 – 17¹¹. Miejskowy cech fotograficzny powstał dopiero w 1942 roku¹². Funkcję starszego Cechu Fotografów pełnił Jan Cichecki¹³. Wygląd obu stron sztandaru Powiatowego Cechu Fotografów w Częstochowie 1941–1947 przedstawia fot. 1. Na sztandarze rewers poświęcony jest św. Weronice, patronce fotografów¹⁴.

„Kurier Częstochowski”¹⁵ umieścił następujące ogłoszenie:

W dniach 11–12 kwietnia 1941 roku odbyły się w Częstochowie dwie konferencje przedstawicieli Wydziału Rzemieślniczego oraz Związku Cechów. Ich głównym celem było powołanie Powiatowego Związku Rzemieślniczego, jako trzeciego po Radomiu i Kielcach, w dystrykcie radomskim. Powołano czeladnicze i mistrzowskie Komisje Egzaminacyjne¹⁶.

¹⁰ L. Kucharski, *Rzemiosło częstochowskie w latach...*, s. 30.

¹¹ F. Patrzyk, tamże, s. 30–32.

¹² APCz OTR w. Cz. sygn. 25. Spis członków.

¹³ F. Patrzyk, *Rzemiosło Częstochowy w latach...*, s. 41.

¹⁴ Św. Weronika, towarzysząc Jezusowi niosącemu krzyż na Górę Kalwarię, wytarła Mu chustą twarz. Jak przekazuje tradycja, otrzymała odbity na płótnie obraz Jego oblicza. Z tego powodu jest patronką m.in. fotografów (przyp. aut.).

¹⁵ W „Kurierze Częstochowskim”, dzienniku ukazującym się w czasie okupacji niemieckiej w Częstochowie, oprócz wiadomości o świecie, Polsce i Częstochowie, znajdowały się ogłoszenia i komunikaty władz skierowane do mieszkańców Częstochowy. W 1939 roku gazeta nosiła oficjalny podtytuł: „Z urzędowymi ogłoszeniami władz”. Od 1941 r., podtytuł już się nie pojawiał, ale ogłoszenia się ukazywały, najważniejsze w języku niemieckim i polskim (przyp. aut.).

¹⁶ „Kurier Częstochowski” 1941, nr 79.

Zarząd Cechu Fotografów Chrześcijańskich w Częstochowie Al. Kościuszki 6, podał do wiadomości ogólnej, że w myśl rozporządzenia Pana Stadthauptmana, miejscowe zakłady fotograficzne mogą być otwarte w niedzielę w godzinach od 10.00 do 16.00¹⁷.

Fot. 1. Sztandar Powiatowego Cechu Fotografów w Częstochowie z lat 1941–1947

Źródło: Ze zbiorów Eugeniusza Grzebieluchy.

W kwietniu 1942 r. w „Kurierze Częstochowskim” ukazało się następujące ogłoszenie:

Do fotografów zawodowych i niezawodowych. Stosownie do zarządzenia Starosty Miejskiego, wzbronione jest fotografowanie na ulicach, parkach, placach itp. – tak osób jak i budynków. Informacyj dotyczących specjalnego zezwolenia, udziela Starszy Cechu Fotografów, Jan Cichecki, Aleja N.M. Panny 21¹⁸.

15 kwietnia 1946 r. powstał w Częstochowie Powiatowy Związek Cechów. Zrzeszał 24 cechy, w tym Cech Fotografów. Jednak już w połowie 1948 r., na podstawie zarządzenia Izby Rzemieślniczej w Kielcach, Związek został zlikwidowany¹⁹.

W sierpniu 1946 r. rozwiązano Okręgowe Towarzystwo Rzemieślnicze w Częstochowie. Po okresie odroczenia ostatecznie przestało ono istnieć, po 40 latach istnienia, w grudniu 1947 r.²⁰

Zarządzeniem wojewody kieleckiego z sierpnia 1948 r. powołano Zjednoczenie Cechów Rzemieślniczych. W sierpniu tego roku, w miejsce zlikwidowanego Powiatowego Związku Cechów, utworzono Okręgowy Związek Cechów w Częstochowie. Obejmował miasto, powiaty częstochowski i włoszczowski, a jego

¹⁷ „Kurier Częstochowski” 1941, nr 270.

¹⁸ „Kurier Częstochowski” 1942, nr 92.

¹⁹ L. Kucharski, *Rzemiosło częstochowskie w latach...*, s.56.

²⁰ Tamże, s. 55.

siedzibą był lokal przy al. Kościuszki 6. Fotografowanie znalazło się – obok drukarstwa i introligatorstwa – w Cechu Rzemiosł Poligraficznych i Papierniczych. Delegatura Izby Rzemieślniczej w Kielcach istniała nadal. Cechy otrzymały z nominacji Zarządu Komisaryczne. W Cechu Rzemiosł Poligraficznych i Druкарских skarbnikiem został fotograf, Stanisław Grzebielucha²¹.

Lata 1950–1955 były najtrudniejsze dla rzemiosła częstochowskiego. Zlikwidowano wiele warsztatów rzemieślniczych. Nastąpił spadek liczby warsztatów, od około 2500 w roku 1947, do niespełna 600 w roku 1955.

W tym okresie, w 1951 r., została zorganizowana w Częstochowie Rzemieślnicza Spółdzielnia Pracy Fotografów. Prezesem Zarządu Spółdzielni został wybrany Jan Majchrowski. Siedziba Spółdzielni mieściła się przy alei Kościuszki 27. Spółdzielnia liczyła 35 członków i 19 kandydatów.

Z powodów znacznych trudności finansowych działalność Spółdzielni została zawieszona uchwałą Walnego Zgromadzenia w dniu 11 listopada 1955 roku. Jednakże sprawy związane z likwidacją Spółdzielni ciągnęły się do 1957 roku. Według danych pochodzących z 1958 r., przekazanych do Państwowego Archiwum w Częstochowie, w chwili zawieszenia działalności liczyła 310 członków, z których znikoma część była fotografami. Byli to pracownicy administracji oraz prawdopodobnie rzemieślnicy innych specjalności, którzy dołączyli do Spółdzielni²².

Nowa instytucja o odmiennych celach niż poprzednie zrzeszająca Cechy, była Izba Rzemieślnicza w Częstochowie. Utworzona została z dniem 1 stycznia 1978 roku, decyzją Centralnego Związku Rzemiosła Polskiego w Warszawie na podstawie Uchwały Nr 39 w porozumieniu z wojewodą częstochowskim.

Częstochowska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości była społeczno-zawodową i gospodarczą organizacją, zrzeszającą w swych strukturach rzemieślników i przedsiębiorców. Jest regionalną strukturą Związku Rzemiosła Polskiego, jako reprezentatywnej organizacji pracodawców.

Podstawowym działaniem Izby było zapewnienie zrzeszonym w niej członkom pomocy w realizacji zadań, rozwijanie działalności gospodarczej, społeczno-zawodowej i kulturalnej rzemiosła i małej przedsiębiorczości, udzielanie im wszechstronnej pomocy i ochrony prawnej, reprezentowanie interesów rzemiosła i małej przedsiębiorczości w kraju i za granicą oraz kształcenie rzemieślników i przeprowadzanie egzaminów kwalifikacyjnych.

W sierpniu 1946 r. na Zjeździe Rzemiosła w Bydgoszczy uregulowano sprawę Izby Rzemieślniczej. Podjęto uchwałę o utworzeniu Delegatury w Częstochowie, Izby Rzemieślniczej w Kielcach.

W latach pięćdziesiątych nastąpił regres rzemiosła częstochowskiego.

²¹ Tamże, s. 57–60.

²² APCZ, sygn. 170, Rzemieślnicza Spółdzielnia Pracy Fotografów w Częstochowie z lat 1951–1957, inwentarz nr 123.

Zlikwidowano wiele warsztatów. W latach 1950–1955, jak już wspomniano, nastąpił spadek liczby warsztatów, z 2500 w 1947 r. do niespełna 600 w roku 1955. Zorganizowano Rzemieślniczą Spółdzielczość, m.in. powstała Rzemieślnicza Spółdzielnia Pracy Poligraficzno-Papiernicza. Częstochowa z powiatem weszła w skład województwa katowickiego.

21 maja 1950 r. na potrzeby wojska oddano Dom Rzemiosła, przenosząc się do pomieszczeń przy al. NMP 9. Po opuszczeniu budynku przez wojsko, w budynku przy al. Kościuszki 6 mieściły się biura wydziałów Prezydium Miejskiej Rady Narodowej.

1 stycznia 1951 r. organizacje cechowe przejęła Izba Rzemieślnicza w Katowicach. W 1954 r. nastąpiła kolejna reorganizacja. W miejsce istniejących cechów powstał Cech Rzemiosł Różnych, z sekcjami branżowymi. W 1957 r., wyodrębniło się 6 nowych cechów: krawców i pokrewnych zawodów, ślusarzy i tokarzy metalowych, rymarzy i tapicerów, drzewnego, szewców i cholewkarzy, budowlanych. Reszta rodzajów działalności rzemieślniczej znalazła się w Cechu Rzemiosł Różnych²³.

Następna reorganizacja nastąpiła 1 lipca 1973 r., kiedy decyzją Wydziału Handlu, Przemysłu i Usług Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach nastąpiło połączenie Cechów Rzemiosł: włókienniczych, budowlanych, drzewnych, rymarzy i kaletników, skórzanych, różnych i utworzono Cech Rzemiosł Różnych w Częstochowie, który przejął prawa i obowiązki dotychczas istniejących Cechów. Nadzór nad działalnością Cechu sprawował Wydział Handlu, Przemysłu i Usług Prezydium MRN w Częstochowie²⁴. W roku 1973, gdy powstał Cech Rzemiosł Różnych, nastąpiła konieczność ponownej rejestracji zakładów fotograficznych.

W 1978 r. na terenie województwa częstochowskiego czynnych było 5800 warsztatów, zatrudniających dziesięć tysięcy dziewięćset osób, w tym tysiąc osiemset trzydziestu uczniów. Zakłady te zrzeszone były w Cechach: Rzemiosł Metalowych w Częstochowie, Rzemiosł Różnych w: Częstochowie, Kłobucku, Koniecpolu, Lublińcu, Myszkowie, Oleśnie i Pajęcznie. Cechy te z mocy ustawy o rzemiośle należały do Izby Rzemieślniczej. W Izbie zrzeszone były również, działające na terenie województwa częstochowskiego, Spółdzielnie Rzemieślnicze: „Rzemieślnik”, Drzewno-Budowlana, Skórzano-Włókiennicza w Częstochowie oraz wielobranżowe w Kłobucku i Myszkowie, „Usługa” w Oleśnie. Pełną działalność oświatową Izba rozpoczęła w II półroczu 1978 r.; ówczesny Zarząd powołał 31 komisji egzaminacyjnych, egzaminujących w pięćdziesięciu czterech rzemiosłach. Do końca 1978 r. dyplomy mistrzowskie uzyskało 41 osób, a świadectwa czeladnicze – 182 osoby²⁵.

²³ L. Kucharski, *Rzemiosło częstochowskie w latach...*, s. 66.

²⁴ Orzeczenie Prezydium Handlu, Przemysłu i Usług WRN w Katowicach z dn. 19.06.1973 r. znak: HPU.IXa-023/14/73.

²⁵ <https://cizrem.pl/historia>.

Szkolenie uczniów do zawodu fotografa rozpoczęło się już w 1946 r. Kursy czeladnicze ukończyła w kolejnych dziesięcioleciach następująca liczba uczniów²⁶:

- 1946–1949 – 4,
- 1950–1959 – 19,
- 1960–1969 – 40,
- 1970–1979 – 51,
- 1980–1981 – 13,
- 1990–2000 – 7.

Kolejną zmianę w organizacji samorządu rzemieślniczego wniosła decyzja Wojewody Częstochowskiego z dnia 31 lipca 1975 r. o utworzeniu Cechu Rzemiosł Różnych i Cechu Rzemiosł Metalowych w Częstochowie²⁷. 25 marca 1982 r. decyzją Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie wpisano Statut Cechu Rzemiosł Różnych do Rejestru Cechów, po zmianach uchwalonych na Walnym Zebraniu Delegatów, które odbyło się 6 listopada 1981 r.²⁸

Zmiana Ustawy o przemyśle z 22 marca 1989 r.²⁹, wprowadziła dobrowolność przynależności rzemieślników do organizacji rzemiosła, co spowodowało spadek ilości zakładów zrzeszonych w organizacjach i w związku z tym konieczność ograniczenia zatrudnienia w administracji. Z dniem 1 stycznia 1999 roku wszedł w życie nowy podział administracyjny kraju. Utworzono 16 województw, a Częstochowa utraciła status miasta wojewódzkiego. Została miastem na prawach powiatu, włączona do województwa śląskiego. Nowy podział administracyjny kraju nie wpłynął na zmianę funkcjonowania Izby Częstochowskiej.

Na koniec 2002 roku Częstochowska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości zrzeszała 14 cechów, 4 spółdzielnie rzemieślnicze oraz 30 zakładów bezpośrednio należących do Izby. W jednostkach tych zarejestrowanych było 2460 zakładów, zatrudniających 8850 pracowników łącznie z uczniami³⁰.

Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości w Częstochowie, do którego należeli fotografowie częstochowscy, został 24 sierpnia 2001 r. wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jako Stowarzyszenie, a 28 lutego 2007 r., jako Przedsiębiorca³¹. Likwidacja Cechu nastąpiła zgodnie z Uchwałą nr.7/2018 Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Cechu w dniu 13 grudnia 2018 r.

²⁶ Rejestr Uczniów Izby Cechowej w Częstochowie 1946–2000.

²⁷ Decyzja Wojewody Częstochowskiego nr HU.IV-60/55/75 w/s powołania organizacji samorządu rzemieślniczego z dn. 31 lipca 1975 r.

²⁸ Decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie z dn. 25 marca 1982 r., nr HU.IV-7657/33/82.

²⁹ Ustawa o Rzemiośle, Dz. U. 1989 nr 17 poz. 92.

³⁰ <https://cizzem.pl/historia/>

³¹ <http://www.krs-online.com.pl/cech-rzemiosl-roznych-i-krs-36186.html>

Zawodowa fotografia w Częstochowie po 1939 roku

O zakładach fotograficznych w ujęciu historycznym napisał szeroko Andrzej Zembik, w pracy *Fotografia częstochowska w latach 1847–1939*.

Niniejsze opracowanie dotyczy zakładów istniejących w Częstochowie od początków II wojny światowej do czasów współczesnych. Do zmiany ustawy o rzemiośle z 22 marca 1989 r., wszyscy fotografowie prowadzący zakłady należeli do Cechu. Potem ich przynależność nie była obowiązkowa.

Na łamach „Kuriera Częstochowskiego” wychodzącego w latach 1939–1944, ukazały się następujące ogłoszenia reklamujące właścicieli zakładów fotograficznych³²:

1939

- Zygmunt Skowerski – II Aleja 16³³,
- Franciszek Zgórecki – II Aleja 29³⁴,

1940

- Kazimierz Wieczorek – II Aleja 37³⁵,
- Roman Majchrowski – ul. Narutowicza 63³⁶,
- Zygmunt Skowerski – II Aleja 16³⁷,
- Franciszek Zgórecki – II Aleja 29³⁸,
- Maria Bieniasz „STELLA” – II Aleja 33³⁹,
- Władysław Majchrowski – II Aleja 31⁴⁰,

1941

- Roman Majchrowski – ul. Narutowicza 61⁴¹,
- Władysław Majchrowski – II Aleja 31⁴²,
- Franciszek Zgórecki – II Aleja 29⁴³,
- Maria Bieniasz „STELLA” – II Aleja 33⁴⁴,

1942

- Jan Cichecki – II Aleja 21⁴⁵,

---

³² Przy podawania adresów zakładów fotograficznych z prasy i z książek telefonicznych oraz adresowych nie zmieniano zapisu nazw ulic (przyp. aut.).

³³ „Kurier Częstochowski” 1939, nr 72, 19 grudnia.

³⁴ „Kurier Częstochowski” 1939, nr 77, 24 grudnia.

³⁵ „Kurier Częstochowski” 1940, nr 10, 14 stycznia.

³⁶ „Kurier Częstochowski” 1940, nr 33, 11/12 lutego.

³⁷ „Kurier Częstochowski” 1940, nr 98, 16 czerwca.

³⁸ „Kurier Częstochowski” 1940, nr 108, 12/13 maja.

³⁹ „Kurier Częstochowski” 1940, nr 244, 20 grudnia.

⁴⁰ „Kurier Częstochowski” 1940, nr 291, 15 grudnia.

⁴¹ „Kurier Częstochowski” 1941, nr 33, 9 lutego.

⁴² „Kurier Częstochowski” 1941, nr 4, 5 stycznia.

⁴³ „Kurier Częstochowski” 1941, nr 81, 6 kwietnia.

⁴⁴ „Kurier Częstochowski” 1941, nr 92, 20 kwietnia.

⁴⁵ „Kurier Częstochowski” 1942, nr 127, 31 maja.

- Władysław Majchrowski – II Aleja 31⁴⁶,
- Maria Bieniasz „STELLA” – II Aleja 33⁴⁷,
- Kazimierz Wieczorek – II Aleja 37⁴⁸,
- Franciszek Zgórecki – II Aleja 29⁴⁹,
- Zygmunt Skowerski – II Aleja 16⁵⁰,

1943

- Maria Bieniasz „STELLA” – Adolf Hitler Allee 33⁵¹,
- Jan Cichecki – II Aleja 12⁵²,
- Irena Ciesielska „FOTO-IRA” – Aleja 10⁵³,
- Władysław Majchrowski – II Aleja 31⁵⁴,
- Franciszek Zgórecki – II Aleja 29⁵⁵,
- Stanisław Grad – ul. Piastowska 74⁵⁶,

1944

- Władysław Majchrowski – II Aleja 31⁵⁷,
- Irena Ciesielska „FOTO-IRA – Aleja 10⁵⁸
- Maria Bieniasz „STELLA” – II Aleja 33⁵⁹,
- Franciszek Zgórecki – II Aleja 29⁶⁰.

Przez całą wojnę działał również Zakład Fotograficzny Stanisława Grzebieluchy przy al. NMP 48⁶¹ i Zakład Fotograficzny Wincentego Wiśniewskiego (używał na co dzień imienia Stanisław)⁶².

Księga Rzemiosła Polskiego podaje spis właścicieli zakładów fotograficznych w Częstochowie w okresie 1945–1948⁶³:

1. Bafeltowski Zygmunt – Częstochowa, Targowa 13
3. Baruch Ryszard – Częstochowa, Rynek Wieluński 3
4. Bieniasz Maria – Częstochowa, N.M.Panny 33

⁴⁶ „Kurier Częstochowski” 1942, nr 127, 31 maja.

⁴⁷ „Kurier Częstochowski” 1942, nr 81, 5 kwietnia.

⁴⁸ „Kurier Częstochowski” 1942, nr 217, 13 września.

⁴⁹ „Kurier Częstochowski” 1942, nr 116, 17 maja.

⁵⁰ „Kurier Częstochowski” 1942, nr 229, 26 września.

⁵¹ „Kurier Częstochowski” 1943, nr 56, 7 marca.

⁵² „Kurier Częstochowski” 1943, nr 38, 14 lutego.

⁵³ „Kurier Częstochowski” 1943, nr 62, 14 marca.

⁵⁴ „Kurier Częstochowski” 1943, nr 74, 28 marca.

⁵⁵ „Kurier Częstochowski” 1943, nr 8 kwietnia.

⁵⁶ „Kurier Częstochowski” 1943, nr 308, 31 grudnia.

⁵⁷ „Kurier Częstochowski” 1944, nr 149, 25 czerwca.

⁵⁸ „Kurier Częstochowski” 1944, nr 304, 23–26 grudnia.

⁵⁹ „Kurier Częstochowski” 1944, nr 304, 23–26 grudnia.

⁶⁰ „Kurier Częstochowski” 1944, nr 304, 23–26 grudnia.

⁶¹ Informacja uzyskana od Eugeniusza Grzebieluchy, obecnego właściciela zakładu.

⁶² Informacja uzyskana od Marka Wiśniewskiego, syna Stanisława.

⁶³ *Księga Rzemiosła Polskiego*, red. J. Sadłowski, T. Roszkowski, W. Gawłowski, M. Kossowski, W.A. Zarębski, Spółdzielnia Wydawnicza Informacja Gospodarcza „INGOS” 1949.

5. Brożyński Józef – Częstochowa, N.M.Panny 52
6. Buchcar Henryk – Częstochowa, N.M.Panny 5
7. Buszewski Euzebiusz – Częstochowa, Jolanty 6
8. Cichecki Jan – Częstochowa, Aleja 12
9. Ciesielska Irena – Częstochowa, Aleja 10
10. Dąbrowski Lech – Częstochowa, Kilińskiego 24
11. Grad Stanisław – Częstochowa, Piastowska 74
12. Grzebielucha Stanisław – Częstochowa, N.M.Panny 48⁶⁴
13. Kupczak Ludwik – Częstochowa, Lwowska 65,
14. Majchrowski Roman – Częstochowa, Armii Ludowej 14/16,
15. Majchrowski Władysław – Częstochowa, Al. N.M.Panny 31,
16. Mazurek Franciszek – Częstochowa, Kordeckiego 121,
17. Nogalski Zdzisław – Częstochowa, Huculska 21/31,
18. Przygodziński Edmund – Częstochowa, Stara 12,
19. Radomski Eugeniusz – Częstochowa, Barbary 17,
20. Rebes Ignacy – Częstochowa, Handlowa 15,
21. Rebe Stanisław – Częstochowa, Handlowa 15,
22. Skorupka Stanisław – Częstochowa, Kordeckiego 102,
23. Skowerski Zygmunt – Częstochowa, Aleja 16,
24. Słotwiński Jan – Częstochowa, Mazowiecka 9,
25. Stefanowski Zenon – Częstochowa, Narutowicza 4
26. Stoiński Bronisław – Częstochowa, Narutowicza 170,
27. Sudzik Czesław – Częstochowa, Rzeźnicka 23,
28. Szeląg Feliks – Częstochowa, Wazów 32,
29. Szymczyk Andrzej – Częstochowa, Rynek 12,
30. Szymczyk Stanisław – Częstochowa, Rynek Wieluński 44,
31. Wieczorek Kazimierz – Częstochowa, Al. N. M. Panny 37,
32. Wiśniewski Wincenty – Częstochowa, Al. N. M. Panny 5,
33. Zgórecki Franciszek – Częstochowa, Focha 16,
34. Żurawski Piotr – Częstochowa, Dąbrowskiego 9.

W Księżce Adresowej Miasta Częstochowy⁶⁵ widnieją również niewymienione powyżej nazwiska:

1. Gospodarek Jan – ul. Dąbrowskiego 5,
2. Raźniak Władysław – al. NMP 29.

W latach 1946–1950 odbyło naukę i uzyskało uprawnienia do wykonywania zawodu fotografa zaledwie 6 uczniów⁶⁶.

W spisie telefonów województwa stalinogrodzkiego z 1956 figuruje tylko jeden zakład fotograficzny: „Foto-Jana” Stefanowskiego Zenona, przy ulicy Kiliń-

---

⁶⁴ Podano błędnie: Grzebielicka Stanisława, (przyp. aut.).

⁶⁵ Książka Adresowa Miasta Częstochowy, PAP, Biuro Ogłoszeń i Reklamy – Oddział, 1947.

⁶⁶ Rejestr uczniów 1946–1981 Izby Rzemieślniczej, Cech Rzemiosł Różnych.

skiego 24⁶⁷. W latach 1953 – 1960, odbyło naukę i uzyskało uprawnienia do wykonywania zawodu fotografa 23 uczniów⁶⁸.

Informator z 1964 r. wymienia następujące firmy fotograficzne (zgodnie z ówczesną polityką władz, w adresach nie podano pełnej nazwy Alei Najświętszej Marii Panny, ograniczając się do nazwy Aleja)⁶⁹:

1. Spółdzielnia Pracy „Spójnia” – ul. 7 Kamienic,
2. Spółdzielnia Pracy „Spójnia” – aleja Pokoju 12,
3. Spółdzielnia Pracy „Spójnia” – ul. Worcella 3,
4. Spółdzielnia Pracy „Spójnia” – Aleja 4,
5. Powiatowa Spółdzielnia Usług Wielobranżowych – al. Wolności 29,
6. Brożyński Józef – Aleja 23,
7. Bieniasz Maria – Aleja 33,
8. Baruch Ryszard – Rynek Wieluński 13,
9. Cupiał Henryk – ul. 7 Kamienic 25,
10. Ciesielska Irena – Aleja 10,
11. Grzebielucha Stanisław – Aleja 53,
12. Krawczyk Barbara – Aleja 3,
13. Majchrowski Jan – Aleja 16,
14. Majchrowski Roman – ul. Armii Ludowej 14/16,
15. Majchrowski Stanisław – Aleja 31,
16. Nowak Henryka – al. Wolności 16,
17. Pokorska Henryka – Aleja 5,
18. Rączko Jerzy – ul. Waszyngtona 20,
19. Stefanowski Z. – ul. Kilińskiego 24,
20. Stoiński Bronisław – ul. Bardowskiego 34,
21. Więcek Z. – ul. Obraniaka 66,
22. Wiśniewska Józefa – Aleja 5,
23. Wieczorek Kazimierz – Aleja 37,
24. Zgórecki Franciszek – Aleja 29.

W latach 1961–1970, odbyło naukę i uzyskało uprawnienia do wykonywania zawodu fotografa 48 uczniów⁷⁰.

W roku 1973, gdy powstał Cech Rzemiosł Różnych, do którego należeli fotografowie. Nastąpiła konieczność ponownej rejestracji zakładów fotograficznych. Zezwolenia na działalność uzyskali wtedy:

1. Bieniasz Maria „STELLA” – al. NMP 3 (w 1984 r. zmarła),
2. Ciesielska Irena „FOTO-IRA” - al. NMP 10,
3. Dajer Władysława – ul. Kosmiczna 4 (rezygnacja – choroba),
4. Gliński Edward – ul. 16. Stycznia 126 (w 1989 r. zmarł),

⁶⁷ Spis telefonów woj. stalinogrodzkiego, rok 1956, Wydawnictwa Komunikacyjne.

⁶⁸ Rejestr uczniów 1946–1981 Izby Rzemieślniczej, Cech Rzemiosł Różnych.

⁶⁹ Informator o usługach dla ludności miasta Częstochowy 1964, „Udziałowa”.

⁷⁰ Rejestr uczniów 1946–1981 Izby Rzemieślniczej, Cech Rzemiosł Różnych.

5. Grzebielucha Witold – al. NMP 53 (w 1981 r. zmarł),
6. Stefanowski Zenon – ul. Krakowska 4 (w 1988 r. przeszedł na emeryturę),
7. Szymkowska Anna – ul. Armii Ludowej 14/16 (w 1987 r. przeszła na emeryturę),
8. Wieczorek Kazimierz – al. NMP 37 (w 1981 r. przeszedł na emeryturę),
9. Więcek Zenaida – ul. Barlickiego 4 (w 1980 r. przeszła na rentę),
10. Wiśniewski Marek – al. NMP 5/9 (w 1993 r. rezygnacja, do 1997 r. opłacał składki),
11. Zielińska Joanna – ul. Pałczyńskiego 16 (w 1984 r. likwidacja, potem w 1985 r. wznowiła działalność, wspólnie z Robertem Klamką – ul. Starzyńskiego 4),
12. Majchrowski Zbigniew – al. NMP 16 (w 1997 r. rezygnacja).
W kolejnych latach, zarejestrowane zostały kolejne firmy fotograficzne:
13. Grzebielucha Eugeniusz – 1981 – al. NMP, (rezygnacja 1990 r.),
14. Smakowski Zbigniew – 1981 – ul. Mickiewicza 69 (rezygnacja – bez podania daty),
15. Ciesielska Alicja – 1981 – al. NMP 10 (rezygnacja 1991 r.),
16. Psiuk Tadeusz „STELLA” – 1981 – al. NMP 37,
17. Klamka Robert – 1982 – ul. Mstowska 89/91,
18. Sztajner Marian – 1982 – ul. Słomskiej 11,
19. Bednarski Witold – 1982 – ul. Mickiewicza 32 (likwidacja 1988 r.),
20. Jarzyna Zdzisław – 1982 – ul. Słomskiej 8/10 (likwidacja 1990 r.),
21. Kamiński Jacek – 1982 – ul. Michałowskiego 12,
22. Antczak Ryszard – 1982 – ul. 7 Kamienic 11 (rezygnacja 1989 r.),
23. Rozerko Witold – 1983 – ul. Zawadzkiego 80 (likwidacja 1988 r.),
24. Brożyński Józef – 1983 – ul. Wyszyńskiego 22 (zmarł w 1989 r.),
25. Kozłowski Grzegorz – 1984 – ul. Janikowskiego 36 (rezygnacja 1989 r.),
26. Kukliński Jan – 1984 – ul. Powstańców Śląskich 8 (rezygnacja 1989 r.),
27. Miłakowski Jerzy – 1984 – ul. Kadetów 13, potem ul. Wodzickiego 1 (rezygnacja 1991 r.),
28. Bogdanowicz Urszula – 1984 – ul. Michałowskiego 26 (rezygnacja 1990 r.),
29. S-ka: Zielińska Janina, Klamka Robert – 1985 – al. NMP 29,
30. Maciejewski Ryszard – 1985 – ul. Jasnogórska 70 (rezygnacja 1989 r.),
31. Górecki Krzysztof – 1987 – ul. Podkomorzego 4,
32. Barczyński Ireneusz – 1988 – ul. Słupska 7,
33. Stodulska Danuta – 1988 – al. NMP 16, potem ul. Krajewskiego 2B (rezygnacja 1989 r.),
34. Woszczyzna Andrzej – 1989 – ul. Mirowska 208 (rezygnacja 1991 r.),
35. Kamiński Jacek – 1989 – ul. Wójcika 5 (rezygnacja 1996 r.)⁷¹.

Kolejne rejestracje zakładów fotograficznych w Rejestrze Członków Rzemiosł Różnych w Częstochowskich nie zostały zapisane lub zaginęły⁷².

⁷¹ Rejestr członków Cechu Rzemiosł Różnych w Częstochowie.

⁷² Przep. aut.

W spisie telefonów na rok 1975/76⁷³ wymieniono 4 zakłady fotograficzne wchodzące w skład Powiatowej Spółdzielni Pracy Usług Wielobranżowych:

1. al. NMP 4 (i stolarski),
2. Siedmiu Kamienic 21,
3. al. Wolności 29,
4. al. Pokoju 1,

oraz 4 zakłady prywatne:

1. „FOTO IRA” Ciesielska Irena – al. NMP 10,
2. „STELLA” Bieniasz Maria – al. NMP 33,
3. Majchrowska Zofia – al. NMP 16⁷⁴,
4. Zgórecki Franciszek – al. NMP 29.

W spisie telefonów na 1984/85⁷⁵ można znaleźć tylko 4 prywatne zakłady fotograficzne, te same co w spisie z 1975/76, tj:

1. „FOTO IRA” Ciesielska Irena – al. NMP 10,
2. „STELLA” Bieniasz Maria – al. NMP 33,
3. Majchrowska Zofia – al. NMP 31⁷⁶,
4. Zgórecki Franciszek – al. NMP 29.

W latach 1971–1981 odbyło naukę i uzyskało uprawnienia do wykonywania zawodu fotografa 50 uczniów⁷⁷.

W spisie telefonów na 1990/91⁷⁸ widnieje zakładów fotograficznych:

1. Dróżdź Adam – ul. Dekabrystów 33,
2. „FOTO IRA” Ciesielska Irena – al. NMP 10,
3. „STELLA” Bieniasz Maria – al. NMP 33,
4. Majchrowska Zofia – al. NMP 31⁷⁹,
5. Zgórecki Franciszek – al. NMP 29.

W „Panoramie firm” z 2001 roku, widnieje już 36 zakładów fotograficznych⁸⁰:

1. „Foto-color” – Edward Hampel – al. NMP 1,
2. „Foto-Halter” – Szymon Halter – ul. Ogrodowa 6,
3. Juszczak Stanisław – al. NMP 4,
4. L-Le – ul. Sikorskiego 146,
5. Maciejowska Alina – al. Pokoju 1,
6. Olszański Andrzej – ul. Ogrodowa 29,
7. Pijet Waldemar – al. Armii Krajowej 12/20,

⁷³ Spis telefonów Województwa Katowickiego wg. stanu na 31 lipca 1974, r. 1975/76, Wydział Komunikacji i Łączności, Dyrekcja Okręgu Poczty i Telekomunikacji w Katowicach.

⁷⁴ W spisie telefonów podano błędny adres, zakład działał przy al. NMP 16 (Przyp. aut.).

⁷⁵ Spis telefonów województwa częstochowskiego, Dyrekcja Okręgu Poczty i Telekomunikacji w Katowicach, Rok 1984/85, Wydawnictwo Komunikacji i Łączności.

⁷⁶ Podano błędny adres, zakład działał przy al. NMP 16 (Przyp. aut.).

⁷⁷ Rejestr uczniów 1946–1981 Izby Rzemieślniczej, Cech Rzemiosł Różnych.

⁷⁸ Spis telefonów województwa częstochowskiego, rok 1990/91.

⁷⁹ Podano błędny adres, zakład działał przy al. NMP 16 (przyp. aut.).

⁸⁰ Panorama firm, Częstochowa 2001.

8. „Pro-Foto” – Kamiński Jacek – ul. Pużaka 5,
9. „Rubin” – Rubin Jarosław – ul. Kosmowskiej 6, m. 43,
10. „Skotar” – Kuszał Maciej – ul. Zimorowicza 3/5, lok. 6,
11. Spodymek Adolf – al. NMP 55, m.13,
12. Stodulska Danuta – al. NMP 16,
13. Stoń Bożena – al. Wolności 1/3/5,
14. Sztajner Marian – ul. Iwaszkiewicza 8,
15. Wiśniewski Marek – ul. Strażacka 2/6,
16. „Agfa Star Print” – Klamka Robert – al. NMP 29,
17. „Apland” – al. NMP 31,
18. „Art.-Press – Rusiniak Tomasz – ul. Chełmońskiego 34,
19. Cembrzyński Marek – ul. Roentgena 9,
20. „Kodak-Express” – EMPiK Sp. z.o.o. – al. NMP 17,
21. „Faks-Foto Bis” – Kanawka Maria – al. NMP 12d,
22. „Faks-Foto-Plus” – Jarosław i Maria Kanawka – al. NMP 3,
23. „Foto 2000” – Czesław Walotek – al. Armii Krajowej 68a,
24. „Foto Andrzej” – Woszczyzna Andrzej – Okulickiego 53/38,
25. „Foto Omega” – Al. Wolności 11,
26. „Foto-Błysk” – Janina i Wojciech Gorzkiewicz – Lenartowicza 10,
27. „Foto-Spółka” – Anna Kocińska, Stanisław Majchrowski – al. NMP 31, m. 5,
28. Głównczyńska Leonarda – ul. Sportowa 82,
29. Grzebielucha Eugeniusz – al. NMP 69,
30. Komorowscy Sławomir i Joanna – ul. Focha 19/21,
31. „Mini Lab” – Kowal Mariola – ul. Jagiellońska 3,
32. „Mini Lab” – Kowal Mariola – ul. św. Jana 45,
33. Noszczyk Irena – al. NMP 37,
34. Psiuk Tadeusz – Bogdanowicz Urszula – al. NMP 33,
35. „Toy” – Bogusław Lutostański – al. Armii Krajowej 24 (sklep odzieżowy?),
36. „Video-Foto” – Szcześniak S., Walens M. – al. Pokoju 9a.

Obecnie w Częstochowie, wg „Spisu firm”⁸¹ jest czynnych 118 zakładów prowadzących różnego typu działalność fotograficzną. W spisie figurują tylko trzy firmy rodzinne, które są wymienione w spisach fotografów w opracowaniu Andrzeja Zembika (1847–1939), *Księżde Rzemiostła Polskiego 1945–1948* i *Książce Adresowej* z 1947 roku. Są to zakłady fotograficzne: Grzebielucha i Wiśniewski. Trzecią firmą rodzinną o dużych tradycjach, działająca do niedawna w Częstochowie jest firma Majchrowski. Jediną kontynuującą rodzinne tradycje jest Iwona Antczak, prawnuczka Władysława Majchrowskiego, która prowadzi obecnie zakład fotograficzny w Starczy.

Figurujące w powyższych spisach, działające do czasów współczesnych są również dwie firmy fotograficzne o dużych tradycjach. Obecnie jednak już nie

---

⁸¹ Fotografia-śląskie, Częstochowa, www.pkt.pl/szukaj/fotografia/czestochowa/5

ma ich w wykazie właścicieli zakładów fotograficznych w Częstochowie. Są to: „Stella” i Zgórecki.

Poniżej przedstawiono krótkie historie powyższych pięciu firm. Szerzej opisano działalność firm: Stanisława Grzebieluchy, Wincentego Wiśniewskiego, Władysława Majchrowskiego i ich następców. W ich przypadku autor skorzystał z informacji uzyskanych od następców, zdjęć ze zbiorów rodzinnych i wszelkiej pomocy przy powstawaniu niniejszego opracowania. Ostatnie dwie są wzmiankowane na podstawie dostępnych materiałów i krótkich informacji uzyskanych od obecnych właścicieli.

Stanisław Grzebielucha i jego następcy

Jednym z dwu rodzinnych zakładów fotograficznych, który działają od chwili powstania do dziś, jest Zakład Stanisława Grzebieluchy. Po ojcu działalność przejął jego starszy syn, Witold, a po jego śmierci, młodszy syn Eugeniusz.

Stanisław Grzebielucha (1897–1964), fotograf, działacz niepodległościowy, urodził się w Kole, był synem Franciszka, zdobnika w fabryce fajansu we Włocławku, i Heleny z Pietruszków. Służył w Legionach Polskich, od 1918 w Wojsku Polskim, brał udział w wojnie bolszewickiej 1919–1920. W roku 1921 wystąpił z wojska. Pracował w fabryce fajansu, potem 2 lata w Katowicach, gdzie nauczył się zawodu fotografa. Był początkowo wędrownym fotografem odpustowym. Przed 1928 r. osiadł w Częstochowie. Od 1930 roku, gdy uzyskał na to zgodę władz, fotografował w Częstochowie, pracując w Parku Staszica z dekoracjami, takimi jak sklejkowe figurki krasnoludków i wypchane zwierzęta. Niezależnie od tego prowadził zakład fotograficzny⁸², który mieścił się przy al. NMP 48⁸³.

W końcu lat trzydziestych pracował aparatem małoobrazkowym⁸⁴, jako fotograf uliczny, „laikarz”. Zdjęcie Stanisława Grzebieluchy z „Leicą” przedstawia fot. 2.

Zakład był również czynny przez całą okupację niemiecką. Fot. 3. przedstawia legitymację członkowską Powiatowego Cechu Fotografów Stanisława Grzebieluchy z okresem ważności do końca 1945 roku.

W czasie II wojny światowej Stanisław Grzebielucha należał do konspiracji ZWZ-AK. Aresztowany w 1941 r., siedział w więzieniu na Zawodziu. Był brutalnie przesłuchiwany w siedzibie Gestapo na ul. Kilińskiego. Wskutek zabiegów rodziny uzyskał wolność (został wykupiony)⁸⁵. Po wojnie do 1960 roku prowa-

⁸² J. Mikołajtis, *Fotografia podjaskogórska*, „Polska Sztuka Ludowa” 1966, R. 30, nr 1, s. 56.

⁸³ Informacja uzyskana od Eugeniusza Grzebieluchy.

⁸⁴ Pierwsze aparaty marki *Leica* pojawiły się w Polsce w latach dwudziestych XX wieku. Nowością było użycie w aparacie fotograficznym około 2 metrów perforowanej taśmy kinematograficznej, w celu uzyskania 40 klatek na jednym odcinku błony. Klatka małoobrazkowa 24 × 36 mm powstała z podwojenia kinowej 18 × 24 mm. Od nazwy aparatu fotografowie używający tego sprzętu nazywani byli „laikarzami”.

⁸⁵ Informacje uzyskane od Eugeniusza Grzebieluchy.

dził nadal firmę fotograficzną przy al. NMP 48. Fotografie wykonywał pod Jasną Górą w letnim atelier⁸⁶. W roku 1960 zakład zmienił siedzibę i przeniósł się w al. NMP 50. Tam istniał do 1962 roku, kiedy przeprowadził się w al. NMP 53. Stanisław Grzebielucha zmarł w 1964⁸⁷. Firma wymieniona jest w *Księdze Rzemiosła Polskiego*, w spisie właścicieli zakładów fotograficznych w Częstochowie, w okresie 1945–1948⁸⁸. Stanisław Grzebielucha był skarbnikiem Rzemiosł Poli-graficznych i Papierniczych Okręgowego Związku Cechów w Częstochowie⁸⁹.

Fot. 2. Stanisław Grzebielucha z aparatem „Leica”

Źródło: zbiory Eugeniusza Grzebieluchy.

⁸⁶ J. Sętowski, *Cmentarz Kule. Przewodnik biograficzny*, Częstochowskie Towarzystwo Naukowe 2005, s. 96–97.

⁸⁷ Informacje uzyskane od Eugeniusza Grzebieluchy.

⁸⁸ *Księga Rzemiosła Polskiego*, red. J. Sadłowski, T. Roszkowski, W. Gawłowski, M. Kossowski, W.A. Zarębski, Spółdzielnia Wydawnicza Informacja Gospodarcza „INGOS” 1949.

⁸⁹ L. Kucharski, *Rzemiosło częstochowskie w latach...*, s. 60.

Fot. 3. Legitymacja członkowska Powiatowego Cechu Fotografów Stanisława Grzebieluchy

Źródło: zbiory Eugeniusza Grzebieluchy.

Z małżeństwa z Ireną Stępień miał dwóch synów: Witolda (1932–1981), który w latach 1962–1964 prowadził zakład fotograficzny przy al. NMP 53 razem z ojcem, a po jego śmierci stał się właścicielem firmy, i Eugeniusza, który przejął prowadzenie firmy po śmierci brata w 1981 r⁹⁰. Zdjęcia obu braci przedstawiają fot. 4 i fot. 5.

Eugeniusz Grzebielucha ukończył czteroletnie studia w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu. Po studiach pracował w Ośrodku Obliczeniowo-Informacyjnym PKS w Częstochowie, a od 1981 do 1989 prowadził zakład fotograficzny w al. NMP 53. W 1989 zakład przeniósł w al. NMP 69, gdzie istnieje do dziś⁹¹.

Pracę ojca, Stanisława Grzebieluchy, w tamtym czasie wspomina syn, Eugeniusz Grzebielucha:

Po wojnie ojciec miał konika z wózkiem, z którymi klienci pozowali do zdjęć robionych w parkach pod Jasną Górą. Trzymał go w III Alei. Rano wyprowadzał ze stajni, zaprzęgał

⁹⁰ Informacje uzyskane od Eugeniusza Grzebieluchy.

⁹¹ Informacje uzyskane od Eugeniusza Grzebieluchy.

i jechali w stronę dzisiejszego skrzyżowania z ul. Popieluszki. Tam na rogu stał kiosk z piwem – taki okrągły, jakby w kształcie beczki. Koń podchodził do okienka, a znająca jego zwyczajnie pani kioskarka wlewała do garnka, w którym zwykle grzała piwo, butelkę ciemnego – bo konik lubił słodkie. Ojciec płacił, a koń, wypiwszy piwo, przechodził na drugą stronę jezdnii, do wózka z lodami. Lody wkładało się wtedy między dwa płaskie wafle. Te łatwo się kruszyły; lodziarka częstowała konika takimi właśnie złomkami. Koń zjadał i dopiero wtedy jechał na błonia. Tam zostawał bez opieki, tylko spętany, gdy koło południa ojciec urywał się do domu na obiad⁹².

Fot. 4. Witold Grzebielucha

Źródło: zbiory Eugeniusza Grzebieluchy.

Fot. 5. Eugeniusz Grzebielucha

Źródło: www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=eugeniusz+grzebielucha+fotograf+z+serca+i+rodzinnej+tradycji.

⁹² <http://czestochowa.wyborcza.pl/czestochowa/1,150461,21090748,pozowalo-sie-z-misiem.html>

Andrzej Kalinin w internetowym artykule „Eugeniusz Grzebielucha – fotograf z serca i rodzinnej tradycji”, pisał⁹³ m.in. o Eugeniuszu:

Dzięki pomocy innych częstochowskich mistrzów fotografii – państwa Majchrowskich czy pana Tadeusza Psiuka – złożył egzaminy mistrzowskie i mógł teraz jako wykwalifikowany fachowiec kierować zakładem. Wiedział przecież wszystko o fotografii. Lata całe za rządów ojca, a portem brata, każdego roku w wakacje siedział w ciemni i zarabiał na drugą ich część. A i w trakcie tzw. sezonu pod Jasną Górą trzeba było pomagać w zakładzie, żeby zdjęcia ekspresowe oddać na czas. Córka pana Eugeniusza nie kontynuuje rodzinnych tradycji (jest architektem), posiada jednak dyplom mistrzowski w zawodzie fotografa.

O tym jak przez lata zmieniała się firma od strony technicznej, Eugeniusz Grzebielucha pisał⁹⁴:

Nasza firma – tak jak fotografia – przeżyła kilka rewolucji technicznych. Najpierw były zdjęcia tylko w atelier, na szkle. Potem weszły do użytku tzw. błony płaskie, czyli na podłożu plastikowym⁹⁵. Potem średni format, robiony lustrzankami 6 na 6; negatyw w tym wypadku wciąż był duży, choć opinia zawodowców brzmiała: to już nie to, co zdjęcia na błonie. Lata 30. ubiegłego wieku przyniosły zdjęcia małoobrazkowe na podłożu celulooidowym. O, to była robota wręcz niebezpieczna, bo celulooid płonął kilka razy szybciej niż papier. W 1938 r. spaliła się nam ciemnia, bo pracownik ojca wszedł do niej z papierosem w ustach i taśmy po prostu buchnęły ogniem. Pracownik wybiegł cały w płomieniach; ugasił go, ale poważnie się poparzył. Wreszcie nastąpiły czasy koloru; w 1958 r. brat robił pierwsze barwne zdjęcia w plenerze. To było podczas wizyty w Częstochowie prymasa Wyszyńskiego, który święcił wizerunek Matki Boskiej na bramie Jasnej Góry. Zachowały się nam z tego negatywy firmy AGFA... Potem także w zakładach zaczęto robić zdjęcia aparatami małoobrazkowymi. No i wreszcie mamy fotografię cyfrową⁹⁶. W wielu aspektach pograżyła ona techniki tradycyjne.

Pamiętam, że zdjęcia barwne to była już bardzo wysoko postawiona poprzeczka. Początkowo były trudne w obróbce, bo np. trzeba było samemu dorabiać elementy do po-

⁹³ <http://www.wczestochowie.pl/arttykul/9372,eugeniusz-grzebielucha---fotograf-z-serca-i-rodzinnej-tradycji>

⁹⁴ <http://czestochowa.wyborcza.pl/czestochowa/1,150461,21090748,pozowalo-sie-z-misiem.html>

⁹⁵ Fotografia tradycyjna od swego powstania oparta była na używaniu światłoczułych związków srebra, którymi były pokryte klisze i papiery fotograficzne. Początkowo była to fotografia czarno-biała. Później pojawiła się fotografia barwna. Materiały fotograficzne dzieliły się na dwa rodzaje: pierwsze służyły do utrwalania obrazu w aparacie i produkowane były w postaci płytek szklanych, a potem klisz ciętych (do aparatów wielkoformatowych – fotografia wielkoformatowa), zaś drugie w postaci błon fotograficznych (filmów), które następnie musiały być wywoływane. Obraz zapisany na obu tych rodzajach materiałów (negatyw) mógł być przenoszony na papiery fotograficzne o różnych formatach w kopiarkach stykowych i w powiększalnikach (pozytyw). Przenoszenie polegało na przepuszczeniu strumienia światła białego przez negatyw i uzyskanie rzeczywistego obrazu na papierowym zdjęciu. Potem otrzymane zdjęcie było poddane chemicznej obróbce wywoływania (Przyp. aut.).

⁹⁶ Fotografia cyfrowa – w tym przypadku rejestracja obrazu odbywa się nie na materiale światłoczułym, ale w karcie pamięci, po uprzednim przetworzeniu światła pochodzącego od oświetlonego przedmiotu, wpadającego przez obiektyw na sygnał elektryczny – w matrycy zamontowanej w aparacie cyfrowym. Obiektywy aparatów cyfrowych są identyczne pod względem układu optycznego, ze stosowanymi w aparatach do fotografii tradycyjnej (Przyp. aut.).

większalników. Nie znaliśmy technik, fotografowie uczyli się od siebie nawzajem – choćby tego, jak utrzymać temperaturę wywoływacza, co okazywało się problemem. Jeździłszy, pamiętam, do Katowic, na kursy w Klubie Artystycznej Fotografii. Do tego polski papier niezbyt się nadawał, bo nie był trwały (robili go w Bydgoszczy, w firmie Foton). Zresztą były przydziały na materiały fotograficzne, nie można było kupić tyle, ile się chciało. Kto potrzebował więcej, zwykle dawał łapówkę. Albo jeździł po różnych miastach i miasteczkach, skupując, co się dało. Ale nie było tragicznie, choć – przyznając – trzeba było kombinować.

Z czasem zaczęło się pojawiać w Polsce coraz więcej produktów zachodnich firm. Przełomem zaś okazało się wprowadzenie minilabów⁹⁷ – w latach 90. Trochę wcześniej były polaroidy robiące błyskawiczne zdjęcia; wtedy mieć punkt fotograficzny przy biurze paszportowym to był złoty interes. Choć też wymagający zachodu, bo po wkłady do tych aparatów jeździło się do Warszawy.

Zakład Eugeniusz Grzebieluchy w alei NMP 69 jest w chwili obecnej jednym z najbardziej rozpoznawalnych miejsc w Częstochowie. Prowadzi nie tylko działalność fotograficzną w bardzo szerokim zakresie, znaną z doskonałej jakości, ale skupia też elitę częstochowian związanych od pokoleń z naszym miastem i kochających je. Te nieformalne spotkania pozwalają na pogłębianie wiedzy o historii i teraźniejszości Częstochowy. Takich miejsc już jest niewiele.

Wincenty Stanisław Wiśniewski i jego następcy

Drugim rodzinnym zakładem fotograficznym, który istnieje od momentu powstania do dziś, pozostając w rękach następców pierwszego właściciela, jest Zakład „Foto Wiśniewski”, który założony został w 1942 r. przez Wincentego Stanisława Wiśniewskiego, czyli istnieje już 77 lat. Wincenty Wiśniewski był zapalonym fotoamatorem już przed wojną. Dysponował doskonałym oprzyrządowaniem i sam zajmował się obróbką zdjęć o charakterze artystycznym. Podczas okupacji niemieckiej wykorzystał posiadaną wiedzę i doświadczenie do uczynienia fotografii swoim zawodem. Założył zakład fotograficzny, który pierwotnie mieścił się w domu przy ulicy Waszyngtona 49, gdzie również mieszkał wraz z żoną Józefą i synem, Markiem oraz ze starszym bratem, Andrzejem, profesorem prawa i żołnierzem Szarych Szeregów, młodzieżowej formacji Armii Krajowej, który zmarł w 2019 r. Wincentego Stanisława Wiśniewskiego przedstawia fot. 6.

---

⁹⁷ Minilab – kompletne laboratorium, zawarte w jednej maszynie, stosowane w fotografii kolorowej, zarówno cyfrowej, jak i tradycyjnej, do wywoływania filmu i wykonywania odbitek. Minilaby są całkiem dużymi urządzeniami, ale stały się niezbędne we współczesnym zakładzie fotograficznym. Minilaby mogą być tradycyjne gdzie naświetlanie papieru odbywa się drogą optyczną z negatywu lub cyfrowe, w których film jest skanowany, a obraz cyfrowy naświetlany jest laserem lub za pomocą technologii LED na papierze. Minilab cyfrowy wykonuje również odbitki z plików. Obecnie, przy przejściu na fotografię cyfrową, stosowane są drukarki cyfrowe sterowane komputerowo (Przyp. aut.).

Fot. 6. Wincenty Stanisław Wiśniewski

Źródło: zbiory rodziny Wiśniewskich.

Rok później administracja niemiecka usunęła jego rodzinę z budynku, ponieważ kamienica wraz innymi sąsiednimi domami została zasiedlona przez rodziny niemieckich urzędników. Wtedy zakład został przeniesiony w Aleję Najświętszej Marii Panny 5.

Z czasów okupacji została pieczętka Zakładu Fotograficznego z 22 maja 1943 r.

W 1956 r. Wincenty Wiśniewski zmarł. Zakład prowadziła dalej jego żona, Józefa (fot. 7) do czasu jej śmierci w 1967 r.

Fot. 7. Józefa Wiśniewska

Źródło: zbiory rodziny Wiśniewskich.

Rok wcześniej jej syn, Marek Wiśniewski, przygotowywany do zawodu przez rodziców i pogłębiający swoją wiedzę w tej dziedzinie pod kierunkiem znanego artysty fotografa warszawskiego, Leona Wyszowskiego, zdał przed ko-

misją egzaminacyjną Izby Rzemieślniczej w Katowicach egzamin na mistrza w rzemiośle fotografowanie⁹⁸ i przejął studio we wspomnianej kamienicy w al. NMP 5. W latach 70. był członkiem Komisji Egzaminacyjnej przy Izbie Rzemieślniczej w Katowicach, a także czynnie działał w Kole Artystycznej Fotografii (KAF). W 1975 r., uzyskał tytuł Rzeczywistego Członka Koła Artystycznej Fotografii przy Izbie Rzemieślniczej w Katowicach. Przygotował do pracy w zawodzie fotografii wielu uczniów. Za tę działalność dydaktyczną otrzymał od Izby Rzemieślniczej w Częstochowie Srebrną Odznakę Mistrza za Szkolenie Uczniów w Rzemiośle. Zdjęcie Marka Wiśniewskiego w jego studio przedstawia fot. 8.

Fot. 8. Marek Wiśniewski w studio zakładu przy ulicy Strażackiej 4A

Źródło: zbiory rodziny Wiśniewskich.

W 1978 roku Marek Wiśniewski przeniósł działalność na ul. Strażacką. Początkowo był to numer 2A, a po zmianie numeracji parcel, 4A. Pod tym adresem zakład, w międzyczasie rozbudowany i ulepszany, mieści się do dnia dzisiejszego. Obecny „SALON FOTO” prowadzi jego żona Halina Wiśniewska wraz z synem Dominikiem⁹⁹. Dominik Wiśniewski uzyskał licencjat na kierunku Logistyka, na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej. Fot. 8. przedstawia obecną właścicielkę „Foto Wiśniewski” wraz z synem, który kontynuuje rodzinną tradycję w zawodzie fotografa.

⁹⁸ Dyplom mistrzowski w Rzemiośle Fotografowanie nr 947/66 z dn.24 listopada 1966 r.

⁹⁹ Informacja uzyskana od obecnej właścicielki Haliny Wiśniewskiej, żony Marka Wiśniewskiego.

Fot. 9. Obecna właścicielka Zakładu „Foto Wiśniewski” Halina Wiśniewska z synem Dominikiem
Źródło: zbiory rodziny Wiśniewskich.

Marek Wiśniewski mimo przejścia na emeryturę, chętnie nadal pracuje, choć mniej intensywnie. Lubi opowiadać o czasach, gdy zawodowa fotografia była sztuką wymagającą od fotografa nie tylko wiedzy, praktyki i odpowiednich umiejętności, ale również zmysłu artystycznego. Marek Wiśniewski wspominał, że w czasach, gdy nie było oświetlenia elektrycznego, fotografowie posiadali studia fotograficzne na wolnym powietrzu tzw. altany¹⁰⁰. Mimo że altany były w ziemi ogrzewane, ze względu na ich wielkość było tam dość zimno i „mokra” obróbka materiałów fotograficznych była bardzo szkodliwa dla rąk fotografów. Często chorowali na artretyzm palców dłoni. Opowiadał również różne anegdoty, między innymi o tym, że w czasach, kiedy negatywy były wykonywane na szklanych płytkach (popularnie zwanych kliszami), przychodzący po odbiór zdjęć klienci pytali czy „klisza nie pękła”. Pytanie było uzasadnione, bo wywołane negatywy były suszone w specjalnych podstawkach z rowkami, tzw. koziołkami, do których wkładano obok siebie płytki szklane. Istniała możliwość, że przez nieuwagę fotografa lub np. z przeciągu, płytki uderzały o siebie i pękały. Tak więc często klienci, odbierając zdjęcia, pytali żartobliwie: Czy zdjęcia się udały. Klisza nie pękła? Mimo że wprowadzono potem klisze celuloidowe, wyrażenie to weszło do języka potocznego, jako wyrażenie żartobliwe, np. „Nie rób mu zdjęcia, bo klisza pęknie”.

¹⁰⁰ Altany fotograficzne – taką nazwę zyskały ówczesne studia na wolnym powietrzu – miały szklany dach oraz północną, czasem także wschodnią ścianę wykonaną ze szkła. Budowano je w miejscach w odsłoniętych, w pobliżu zakładów fotograficznych. Rozwój elektrotechniki i ciągłe udoskonalanie materiałów zdjęciowych pozwoliło na wprowadzenie do altan oświetlenia żarowego.

Władysław Majchrowski i jego następcy

Władysław Majchrowski (1880–1971) urodził się we wsi Tarnawa (okolice Ojcowa). Do Częstochowy przybył z końcem XIX wieku i podjął pracę w fabryce papieru. Tu, dzięki swojemu przełożonemu, fotoamatorowi, poznał technikę fotografii. Zainteresowanie fotografią było na tyle silne, że zdecydowało o jego dalszym życiu. Pierwsze samodzielne kroki zawodowego fotografa stawiał w Częstochowie, pracownię urządził w domu swoich teściów przy ul. Marysi 1 na Zawodziu. Pracował tam krótko. Z powodu małej ilości zamówień wyjechał do Brzeska Nowego, gdzie, fotografując wojsko rosyjskie, został posądzony o szpiegostwo i uwięziony.

Lata pierwszej wojny światowej spędził w Moskwie. Po zwolnieniu z więzienia pracował w jednym z moskiewskich zakładów fotograficznych. Do kraju powrócił w 1918 roku, początkowo do Brzeska Nowego, a później do Częstochowy. Tu w 1924 roku otworzył zakład fotograficzny przy ul. Krakowskiej nr 49. Specjalnością zakładu były zdjęcia ślubne i zbiorowe¹⁰¹. Zdjęcie Władysława Majchrowskiego przedstawia fot. 10.

Fot. 10. Władysław Majchrowski

Źródło: zbiory Anny Kocińskiej, córki Stanisława, wnuczki Władysława.

¹⁰¹ Informator rzemiosła i Handlu m. Częstochowy na rok 1938. Ogłoszenie: „Chrześcijański Zakład Fotograficzny W. Majchrowskiego Częstochowa Narutowicz Wykonuje zdjęcia ślubne i zbiorowe”.

W 1940 roku jego zakład działał już przy al. NMP 31¹⁰² i tak było nieprzerwanie do 2016 r. Kontynuował działalność jego syn Stanisław, a potem wnuczka, Anna Kocińska-Majchrowska (fot. 11).

Fot. 11. Władysław Majchrowski (z prawej) z synem Stanisławem i wnuczką Anną
Źródło: zbiory Anny Kocińskiej, córki Stanisława, wnuczki Władysława.

Władysław Majchrowski zapoczątkował tradycje fotograficzne w swojej rodzinie. Z małżeństwa z Władysławą Finke (1988–1962) miał pięcioro dzieci, fotografów, synów: Romana (1910–1964), Jana (1914–1963), Tadeusza (1918–1945), Stanisława (1927–2001)¹⁰³ i córkę, Annę (1923–2015)¹⁰⁴. Zdjęcia Władysława i jego najbliższej rodziny przedstawiają fot. 12, 13.

¹⁰² „Kurier Częstochowski” 1940, nr 291, 15 grudnia.

¹⁰³ J. Sętowski, *Cmentarz Kule w Częstochowie...*, s. 185

¹⁰⁴ Informacja uzyskana od Ewy Majchrowskiej.

Fot. 12. Rodzina Majchrowskich: od lewej w drugim rzędzie – synowie Władysława: Roman, Jan, Tadeusz; od lewej w pierwszym rzędzie – syn Stanisław, żona Władysława, córka Anna, ojciec, Władysław Majchrowski

Źródło: zbiory Danuty Stodulskiej, córki Zofii Majchrowskiej.

Fot. 13. Synowie Władysława Majchrowskiego: od lewej: Stanisław, Tadeusz, Jan, Roman

Źródło: zbiory Danuty Stodulskiej, córki Zofii Majchrowskiej.

Stanisław Majchrowski (1927–2001) rozpoczął naukę rzemiosła fotograficznego w 1943 r. u starszego brata Jana Majchrowskiego. W latach 1959–1955 pracował razem z ojcem. Dyplom mistrzowski uzyskał w 1955 r.¹⁰⁵ Po śmierci ojca w 1971 r., przejął prowadzenie zakładu wraz ze swoją żoną Zuzanną¹⁰⁶. Córka Stanisława Majchrowskiego poszła w ślady dziadka i ojca i we wrześniu 1977 r. rozpoczęła naukę zawodu fotografa¹⁰⁷. W 1986 r. uzyskała uprawnienia mistrzowskie¹⁰⁸. Po śmierci ojca, od września 2000 r., prowadziła rodzinny zakład fotograficzny „Kocińska – Majchrowski”, początkowo wraz z mężem Januszem Kocińskim, a potem samodzielnie do 2016 r. (fot. 14).

Fot. 14. Anna Kocińska

Źródło: zbiory Anny Kocińskiej, córki Stanisława.

Jego córka Anna, w artykule: „Stanisław Majchrowski – odszedł mistrz” mówiła o ojcu:

[...] Fotografia była całym jego życiem, nie tylko ta rzemieślnicza, ale również artystyczna. Był członkiem Koła Artystycznej Fotografii przy cechu w Katowicach. Mamy wiele jego pięknych zdjęć przyrody, naszych portretów, fotografii okolicznościowych itp. Był aktywny przez całe życie. Działał w organizacjach rzemieślniczych m.in. jako szef

¹⁰⁵ Dyplom mistrzowski Stanisława Majchrowskiego nr 1327/54, wydany przez Izbę Rzemieślniczą w Stalinoogrodzie w dn. 20 stycznia 1955 r.

¹⁰⁶ Informacja uzyskana od córki Stanisława, Anny Kocińskiej.

¹⁰⁷ Informacja uzyskana od Anny Kocińskiej-Majchrowskiej.

¹⁰⁸ Legitymacja mistrzowska Anny Kocińskiej nr 1489/86 w rzemiośle fotografowanie.

sekcji fotografów w Cechu Rzemiosł Różnych w Częstochowie. Za działalność społeczną otrzymał wiele dyplomów i odznaczeń, m.in. Srebrny Medal za Zasługi dla Rzemiosła¹⁰⁹.

Oprócz syna Stanisława i wnuczki Anny, fotografią zajmowali się pozostali synowie i ich następcy:

- Tadeusz Majchrowski (1918–1945), w latach 1940–1945, prowadził zakład fotograficzny w Przyrowie. Został rozstrzelany przez Niemców w Przyrowie w 1945 (jego córka Leonarda Głowczyńska miała zakład w Częstochowie, przy ul. Armii Ludowej 14/16, potem w Dzielnicy Raków. Zmarła w 2019 r.).
- Jan Majchrowski (1914–1963), w latach 1941–1945 prowadził wspólnie z ojcem, zakład przy al. NMP 31, w latach 1945–1950 zakład w Gdyni, potem w latach 1950–1953 współpracował z ojcem w zakładzie Aleja NMP 31. W tym okresie, w 1951 r., została zorganizowana w Częstochowie Rzemieślnicza Spółdzielnia Pracy Fotografów. Prezesem Zarządu Spółdzielni został wybrany Jan Majchrowski. W okresie 1953–1956 miał swój zakład w Koniecpolu, a w latach sześćdziesiątych w Częstochowie (aleja NMP 16). Jan Majchrowski z pierwszego małżeństwa miał syna Zbigniewa. Drugą żoną Jana była Zofia Majchrowska. Córkami Jana i Zofii są Ewa Majchrowska i Danuta Stodulska. Zofia Majchrowska była właścicielką Zakładu Fotograficznego przy al. NMP 16 (fot. 15), do czasu przekazania go córce, Danucie Stodulskiej.

Fot. 15. Zofia Majchrowska i jej córka, Danuta Stodulska

Źródło: zbiory Danuty Stodulskiej, córki Zofii.

Rejestr Cechu Rzemiosł Różnych podaje rok 1988 jako datę rejestracji jej zakładu fotograficznego przy al. NMP 16. Odnotowano 1989 r. jako datę rezygnacji z przynależności do Cechu Rzemiosł Różnych¹¹⁰. Jej zakład działał jednak

¹⁰⁹ „Gazeta Wyborcza” 2001, nr 88, 13 kwietnia, Miasto, s. 6.

¹¹⁰ Rejestr członków Cechu Rzemiosł Różnych w Częstochowie.

w dalszym ciągu. Widnieje w spisie telefonów 1990/91 przy al. NMP 16¹¹¹. Danuta Stodulska prowadziła zakład do 2011 r.

Zbigniew Majchrowski prowadził zakład w Blachowni, przy ul. Leśnej 1, do 1997 r¹¹². potem przeniósł zakład do Częstochowy na ul. Raclawicką i prowadził go do 2005 roku. Córką Zbigniewa jest Iwona Antczak, która otworzyła zakład fotograficzny w 2006 r. w Starczy i prowadzi go do chwili obecnej¹¹³. Píše o sobie:

Fotografowanie jest w naszej rodzinie przekazywane z pokolenia na pokolenie. Jako pierwszy w naszej rodzinie rozpoczął tę tradycję mój pradziadek, Władysław Majchrowski. Po nim fotografami byli kolejno jego syn, a mój dziadek, Jan Majchrowski, mój ojciec Zbigniew Majchrowski i teraz ja, Iwona Majchrowska. Tytuł czeladnika w rzemiośle fotografowanie zdobyłam w roku 1983 i od tego czasu najpierw byłam współwłaścicielką, a następnie właścicielką firmy¹¹⁴ (fot. 16).

Fot. 16. Iwona Antczak, córka Zbigniewa Majchrowskiego

Źródło: zbiory Iwony Antczak.

Fotografią interesuje się córka Iwony, Patrycja Antczak, która studiuje obecnie na kierunku: Fotografia i kreacja przekazu wizualnego na Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym w Częstochowie.

¹¹¹ Spis telefonów województwa częstochowskiego, rok 1990/91.

¹¹² Rejestr członków Cechu Rzemiosł Różnych w Częstochowie.

¹¹³ Informacja uzyskana od Iwony Majchrowskiej-Antczak, córki Zbigniewa Majchrowskiego, wnuczki Jana Majchrowskiego, prawnuczki Władysława Majchrowskiego.

¹¹⁴ <http://fotograf.starcza.com.pl/omnie.html>

- Roman Majchrowski (1910–1963), w 1940 r. prowadził zakład przy ul. Narutowicza 63¹¹⁵, w latach 1941–1946, zakład przy ulicy Krakowskiej 49, a w latach 1946–1963, przy ulicy ul. Armii Ludowej 14/16). Po jego śmierci zakład prowadziła jego siostra, Anna Majchrowska-Szyszkowska, potem żona, Helena, i ostatecznie córka jego brata, Tadeusza, Leonarda Głowczyńska.
- Wspomniana wyżej Anna Majchrowska-Szyszkowska (1923–2015) prowadziła w okresie 1945–1953, zakład spółdzielczy we Wrocławiu, w latach 1953–1964 zakład w Oławie. Później, w latach 1964–1984, miała zakład w Częstochowie przy ul. Armii Ludowej 14/16¹¹⁶.

Podczas poszukiwaniach informacji o rodzinie Majchrowskich autor miał przyjemność spotkać się kilkakrotnie z wnuczkami Władysława Majchrowskiego: córką Stanisława Majchrowskiego – Anną Kocińską i córkami Jana Majchrowskiego (fot.17) – Ewą Majchrowską oraz Danutą Stodulską.

Fot. 17. Wnuczki Władysława Majchrowskiego: Anna Kocińska (stoi), Danuta Stodulska (siedzi z lewej) i Ewa Majchrowska.

Anna i Danuta były do niedawna właścicielkami zakładów fotograficznych w Częstochowie. Dziękuję serdecznie miłym paniom za informacje o rodzinie Majchrowskich, udostępnienie rodzinnych zdjęć i pomoc w opracowaniu tekstu dotyczącego historii licznych potomków nestora zawodowej fotografii częstochowskiej, Władysława Majchrowskiego, w większości również zawodowych fotografów.

¹¹⁵ „Kurier Częstochowski” 1940, nr 33, 11–12 lutego.

¹¹⁶ A. Zembik, *Fotografia częstochowska w latach...*, s. 121.

Zakład Fotograficzny „STELLA”

Historię zakładu rozpoczął Beniamin Wollenberg. Urodził się 18 maja 1844 roku w Częstochowie i tutaj spędził młodość. Do ksiąg mieszkańców w 1865 roku, gdy miał lat 21, wpisany był jako kawaler, z zawodu fotografista. Mieszkał wtedy razem ze swoją matką, wówczas już wdową, i siostrą Rebeką. Samodzielnego zakładu w tych latach nie prowadził. Był szwagrem Moritza Arbusa i prawdopodobnie od niego nauczył się zawodu.

Moritz Arbus w 1865 roku przyjechał do Częstochowy już jako fotograf i mógł udzielić szwagrowi nauki oraz zatrudnić go w prowadzonym przez siebie zakładzie. Z zapisów w księgach mieszkańców można wywnioskować, że w 1868 roku wyjechał razem z siostrą do miasta Turek¹¹⁷. Do Częstochowy powrócił jako doświadczony fotograf i otworzył tutaj swój zakład. Po raz pierwszy na listę opłat kanonu został wpisany w 1900 roku i tę datę przyjmuje się jako początek działalności. Zakład mieścił się przy al. NMP nr 38. W ogłoszeniach reklamowych podawano 1870 r. jako datę powstania zakładu. Rok ten mógł być podany w celu reklamy lub wskazywać na rzeczywisty rok powstania firmy działającej wówczas w innym mieście¹¹⁸.

W 1912 roku, w domu nr 22 w alei NMP, tam gdzie poprzednio działał zakład fotograficzny M. Arbus, powstał zakład fotograficzny „Apollo”. Właścicielem tego zakładu był Beniamin Wollenberg. Wollenbergowie prowadzili dwa zakłady. Po pierwszej wojnie światowej było to następne pokolenie rodziny.

W roku 1919 zakład w Alei NMP nr 40 prowadziła Helena Wollenberg, a właścicielem zakładu „Apollo” był Maurycy Wollenberg¹¹⁹. Zakład „Apollo” istniał do 1924 roku¹²⁰. Dłużej funkcjonowała pierwsza firma Wollenbergów. Dokładnej daty jej zamknięcia nie ustalono, stało się to na początku lat trzydziestych.

Przed rokiem 1925 rodzina otworzyła następny zakład fotograficzny pod nazwą „Stella”, w posesji przy al. NMP 33. Wollenbergowie byli właścicielami zakładu „Stella” do 15 października 1940 roku¹²¹. Następną właścicielką zakładu została Maria Bieniasz, która pracowała u Wollenberga od 1932 roku. Prowadziła go od 15 października 1940 roku, zatrudniając wówczas jedną uczennicę. Maria Bieniasz wykształciła i wprowadziła do zawodu 23 uczniów i uczennic¹²².

W 1984 r. Maria Bieniasz przekazała zakład Tadeuszowi Psiukowi, który był doświadczonym fotografem. W latach 1961–1964 miał zakład fotograficzny

¹¹⁷ APCz. Mag. Cz. sygn. 211 „Księga ludności stałej m. Częstochowy”.

¹¹⁸ „Goniec Częstochowski” 1907, 17; 19; 20; 26; 27 stycznia i 2 lutego.

¹¹⁹ APCz Mag.Cz. sygn. 8257 „Statystyczne dane o przedsiębiorstwach przemysłowych, handlowych, stowarzyszeniach i zawodach wolnych w Częstochowie w 1919 roku” zawiera wykaz sporządzony 3 lutego 1920 roku.

¹²⁰ APCz Mag.Cz. sygn. 8306 „Wykaz wydanych na Miasto Częstochowę na rok 1924 świadectw przemysłowych”.

¹²¹ APCz Mag.Cz. syn. 9058 „Deklaracje w sprawie nabycia karty rzemieślniczej”.

¹²² Rejestr uczniów 1946–1981 Izby Rzemieślniczej, Cech Rzemiosł Różnych.

w Poraju, w latach 1965–1966 w Kłobucku, potem do 1984 roku w Częstochowie, przy al. NMP 37. Zakład „Stella” prowadził wraz córką, Urszulą Bogdanowicz. Po jego śmierci, od 1989 r., właścicielką została Urszula Bogdanowicz. Zakład istnieje do dziś pod tym samym adresem¹²³.

Franciszek Zgórecki i jego następcy

Reprezentatywnym dla lat po I wojnie światowej był najprężniej wówczas działający zakład fotograficzny Franciszka Zgóreckiego. Zainteresowanie fotografią skłoniło go do podjęcia pracy w warszawskim zakładzie fotograficznym B. Mieszkowskiego. Tam otrzymał staranne przygotowanie zawodowe. Przybył do Częstochowy już jako samodzielny fotograf w 1914 roku. Nabył wówczas zakład od Wacława Wesołowskiego. W kilka lat później urządził swoją nową pracownię w podwórza posesji nr 29 przy alei NMP¹²⁴. Tam notowały go spisy przeprowadzone w 1919 roku¹²⁵. Mieszkał pod tym samym adresem. Wyposażony w altanę do fotografowania przy świetle dziennym, zakład początkowo prowadził samodzielnie i stopniowo zatrudniał pracowników. Przy opracowywaniu negatywów pracował retuszer, a kasjerka była osobą dodatkowo odpowiedzialną za przyjmowanie zleceń i wydawanie gotowych prac. W ciemni pomagali uczniowie oraz dorywczo zatrudniani pracownicy. Zdjęcia wykonywał osobiście właściciel i szef zakładu¹²⁶.

Portretowanie było specjalnością zakładu¹²⁷. Franciszek Zgórecki był autorem wielu zdjęć reporterskich zamieszczanych w czasopismach¹²⁸. Zakład ten istnieje do dziś. Po śmierci Franciszka Zgóreckiego w 1967 roku, prowadzenie zakładu przejęła jego córka, Janina Zielińska¹²⁹. Janina Zielińska pracowała w zakładzie ojca już jako kilkunastolatka. W 1986 roku przystąpiła do spółki z Robertem Klamką¹³⁰, który po uzyskaniu w 1981 r., świadectwa czeladniczego¹³¹ w rzemiośle fotografowanie, w 1982 roku otworzył pracownię fotograficzną

¹²³ Informacje pochodzą od córki Tadeusza Psiuka, Urszuli Bogdanowicz.

¹²⁴ A. Zembik, *Fotografia częstochowska w latach...* Przepisy.

¹²⁵ APCz Mag.Cz. sygn. 8257 „Statystyczne dane o przedsiębiorstwach przemysłowych, handlowych, stowarzyszeniach i zawodach wolnych w Częstochowie w 1919 roku” zawiera wykaz sporządzony 3 lutego 1920 roku.

¹²⁶ W zbiorach WiMBP.

¹²⁷ „Gazeta Narodowa” 1934, 23 grudnia. Ogłoszenie: „Chrześcijański zakład Art. - Fotograficzny St. Zgóreckiego w Częstochowie II Aleja 29.

¹²⁸ ADM: I-A-647; -1758; -3150; I-C-996; -997; I; G-380; -3840-3841; I-K-8828; -9216; -9598; I-N2664; -1484; I-P-3143; I-R-190; -199; -225; -535; -612; I-W-4531; -787; I-Z-1346.

¹²⁹ Zembik A., *Fotografia częstochowska w latach...*, s.105–106.

¹³⁰ Wniosek do Naczelnika Wydziału Handlu za pośrednictwem Cechu Rzemiosł Różnych z 01.04.1986 r.

¹³¹ Świadectwo Czeladnicze w rzemiośle fotografowanie z dn. 01.10.1981.

w Częstochowie Mirowie przy ul. Mstowskiej 89/91. Od 1989 r., po przejściu właścicielki, Janiny Zielińskiej, na emeryturę, zakład fotograficzny przy al. NMP 29 został przerejestrowany na Mistrza w Rzemiośle Fotografowanie¹³², Roberta Klamkę, który prowadzi go do dziś pod nazwą „AGFA Image Center”¹³³.

Podsumowanie

Zminiaturyzowanie aparatów fotograficznych i powstanie techniki cyfrowej spowodowało niewiarygodną karierę fotografii amatorskiej. Również fotografia zawodowa otrzymała nowe doskonałe narzędzia do komputerowej obróbki zdjęć i ich rejestracji na cyfrowych nośnikach oraz na papierze fotograficznym. Udoskonaliła się technika komputerowego retuszu i kompozycji zdjęć. Powstała możliwość cyfrowej rejestracji zdjęć papierowych. W zawodowej fotografii urządzenia cyfrowe współpracujące z techniką komputerową pozwalają, po naciśnięciu odpowiednich klawiszy komputera, na uzyskiwanie efektów kompozycyjnych i artystycznych wcześniej w tradycyjnej fotografii niemożliwych.

Zawód fotografa-rzemieślnika zanika. Symptomem zmian stało się rozwiązanie w tym roku Cechu Rzemiosł Różnych zrzeszającego m.in. rzemieślników tej branży. Dziś właściciel zakładu fotograficznego nie musi należeć do Cechu Rzemieślniczego. Nie musi mieć dyplomu czeladniczego ani mistrzowskiego. Zaniknęło szkolnictwo zawodowe w dziedzinie fotografii.

Współczesnemu fotografowi zawodowemu wystarczy posiadać, oprócz cyfrowego aparatu fotograficznego, odpowiednią aparaturę i mieć odpowiednie oprogramowanie komputerowe, aby wykonywać zawód. Do przeszłości odchodzi zawód fotografa-rzemieślnika i artysty jednocześnie. Nastął pęd na bylejakosć i ilość zdjęć przetwarzanych i przechowywanych cyfrowo. Coraz mniej wykonuje się sytuacyjnych czy rodzinnych zdjęć na papierze. Obecnie zakłady fotograficzne obok usług fotograficznych, do których należą głównie zdjęcia do legitymacji, do dowodów osobistych, paszportów, zdjęcia z uroczystości rodzinnych i okolicznościowych, proponują: reportaże, wideofilmowanie, archiwizację, portfolio, prezentacje multimedialne, reprodukcje starych zdjęć papierowych i ich papierowy oraz cyfrowy zapis.

Na szczęście, jakość artystyczna zdjęć, jego kompozycja, wybór obiektu fotografowania i odpowiednie wykorzystanie światła, zależy od człowieka, który to zdjęcie wykonuje i od jego umiejętności patrzenia na świat. Dlatego fotografia artystyczna istnieje, wykorzystując nowe możliwości w technice obróbki powstałego obrazu.

Doskonałą ocenę współczesnej fotografii podał – w rozmowie z autorem – Marek Wiśniewski. Mówił on:

¹³² Dyplom Mistrza w rzemiośle fotografowanie z 10.11.1989 r.

¹³³ Pismo Wydziału Drobnej Wytwórczości i Handlu Urzędu Miejskiego w/s przerejestrowania zakładu Janiny Zielińskiej na Roberta Klamkę z 1989 r.

Obecnie, fotografia cyfrowa ma również aspekt artystyczny, ale bez magii ciemni fotograficznej, obróbki materiałów światłoczułych w całkowitej ciemności lub przy świetle czerwonym lub oliwkowym oraz całej gamy procesów do powstania zdjęcia. Moim zdaniem, fotografia cyfrowa jest mniej skomplikowana w swojej formie.

Obecnie w Częstochowie wśród wielu zakładów ofiarowujących różnego typu działalność fotograficzną, figurują tylko 3 firmy, które są wymienione w spisach fotografów w opracowaniu Andrzeja Zembika *Fotografia Częstochowska w latach 1847–1939, Księżde Rzemiosła Polskiego 1945–48 i Książce Adresowej z 1947 roku* i działają do dziś. Są to: Zakład Fotograficzny „STELLA”, który zmieniał właścicieli w czasie jego działalności, i zakłady fotograficzne Grzebielucha i Wiśniewski, które są firmami rodzinnymi. Figurujące w powyższych spisach, do czasów współczesnych działały również 2 firmy fotograficzne rodzinne o dużych tradycjach. Obecnie jednak już nie istnieją. Są to zakłady Majchrowski i Zgórecki.

W powyższym opracowaniu autor przedstawił pokrótce historię działalności powyższych pięciu firm, które przez cały okres swojego istnienia zapisały się w pamięci kilku pokoleń częstochowian jako symbole gwarancji bardzo dobrych usług fotograficznych, zarówno pod względem jakości wykonania, jak i wartości artystycznych. Wszyscy ich właściciele byli zafascynowani możliwością zapisania przemijających faktów w formie fotografii, które mogły oglądać przyszłe pokolenia.

Autor dziękuje wszystkim tym osobom, które pomogły w powstaniu tego opracowania:

- dr. Włodzimierzowi Binikowi, prezesowi Częstochowskiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Częstochowie,
- Michałowi Kucharskiemu, dyrektorowi Cechu Rzemiosł Różnych w Częstochowie, za udostępnienie dokumentów dotyczących historii działalności Cechu,
- dr. Juliuszowi Sętowskiemu, kierownikowi Ośrodka Dziejów Częstochowy, Muzeum Częstochowskiego, za pomoc w znalezieniu dokumentów dotyczących spisów zakładów fotograficznych w Częstochowie w różnych okresach,
- Eugeniuszowi Grzebielusze, właścicielowi zakładu fotograficznego „Foto E. Grzebielucha” za informacje, dokumenty i zdjęcia dotyczące historii firmy oraz zdjęcie sztandaru Powiatowego Cechu Fotografów.
- Markowi Wiśniewskiemu i jego żonie, Halinie Wiśniewskiej, byłemu właścicielowi i obecnej właścicielce zakładu „Foto Wiśniewski”, za informacje, dokumenty i zdjęcia dotyczące zakładu oraz za cenne uwagi dotyczące zawodu fotografa,
- Danucie Stodulskiej, Annie Kocińskiej, Ewie Majchrowskiej, wnuczkom założyciela firmy, Władysława Majchrowskiego oraz Iwonie Antczak, jego prawnuczce, za informacje, dokumenty i zdjęcia dotyczące działalności fotograficznej rodziny Majchrowskich,

- Urszuli Bogdanowicz, obecnej właścicielce zakładu fotograficznego „STELLA”, za informacje dotyczące tego zakładu,
- Robertowi Klamce, obecnemu właścicielowi firmy „AGFA Image Center”, dawniej „Zgórecki”, za informacje i dokumenty dotyczące tej firmy.

Bibliografia

I. Źródła

a) Źródła archiwalne

- Archiwum Państwowe w Częstochowie, Mag. Cz. 4773 „Pobieranie patentów od przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych”.
- Archiwum Państwowe w Częstochowie, Akta Okręgowego Stowarzyszenia Rzemieślniczego w Częstochowie.
- Archiwum Państwowe w Częstochowie, Mag. Cz. 6040 „O rejestracji zakładów rzemieślniczych i rejestracji rzemieślników”.
- Archiwum Państwowe w Częstochowie, O.T. Rzem. Cz. 25 „Spis członków”.
- Archiwum Państwowe w Częstochowie, Mag. Cz. 211 „Księga ludności stałej m. Częstochowy”.
- Archiwum Państwowe w Częstochowie, Mag. Cz. 8257, Statystyczne dane o przedsiębiorstwach przemysłowych, handlowych, stowarzyszeniach i zawodach wolnych w Częstochowie w 1919 roku.
- Archiwum Państwowe w Częstochowie, Mag. Cz. 8306 „Wykaz wydanych na Miasto Częstochowę na rok 1924 świadectw przemysłowych”.
- Archiwum Państwowe w Częstochowie, Mag. Cz. 9058 „Deklaracje w sprawie nabycia karty rzemieślniczej”.
- Archiwum Państwowe w Częstochowie, Zespół 170.

b) Archiwa rodzinne

- Dyplom mistrzowski Marka Wiśniewskiego w Rzemiośle Fotografowanie nr 947/66 z dn. 24 listopada 1966 r. (Archiwum Marka Wiśniewskiego).
- Dyplom mistrzowski Stanisława Majchrowskiego nr. 1327/54, wydany przez Izbę Rzemieślniczą w Stalinogrodzie w dn. 20 stycznia 1955 r. (Archiwum rodziny Majchrowskich).
- Dyplom Mistrza Roberta Klamki w rzemiośle fotografowanie z 10.11.1989 r. (Archiwum Roberta Klamki).
- Legitymacja mistrzowska Anny Kocińskiej nr. 1489/86 w rzemiośle fotografowanie (Archiwum Anny Kocińskiej).
- Świadectwo Czeladnicze Roberta Klamki w rzemiośle fotografowanie z dn. 01.10.1981 (Archiwum Roberta Klamki).

c) Źródła drukowane

- Decyzja Wojewody Częstochowskiego w/s powołania organizacji samorządu rzemieślniczego z dn. 31 lipca 1975 r.
- Decyzja Urzędu Wojewódzkiego w Częstochowie z dn. 25 marca 1982 r.
- Informator o usługach dla ludności miasta Częstochowy 1964.*
- Informator rzemiosła i Handlu m. Częstochowy na rok 1938.*
- Kossowski M., Zarębski W.A., Spółdzielnia Wydawnicza Informacja Gospodarcza „INGOS” 1949.
- Książka Adresowa Miasta Częstochowy, PAP, Biuro Ogłoszeń i Reklamy – Oddział, 1947*
- Księga Rzemiosła Polskiego, Komitet Redakcyjny: J. Sadłowski, T. Roszkowski, W. Gawłowski,*
„Kurier Częstochowski” numery od 1939 do 1944 r.
„Nowości Fotograficzne” rok 1938, nr 2.
- Orzeczenie Prezydium Handlu, Przemysłu i Usług WRN w Katowicach z dn. 19.06.1973 r.
- Panorama Firm, Częstochowa 2001.*
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym.
- Rejestr Uczniów Izby Cechowej w Częstochowie 1946–2000.
- Rejestr Uczniów 1946–1981 Izby Rzemieślniczej, Cech Rzemiosł Różnych.
- Rok 1984/85, Wydawnictwo Komunikacji i Łączności.
- Spis Telefonów woj. stalinogrodzkiego, Rok 1956, Wydawnictwa Komunikacyjne,
- Spis telefonów Województwa Katowickiego wg. Stanu na 31 lipca 1974, r. 1975/76, Wydział Komunikacji i Łączności, Dyrekcja Okręgu Poczty i Telekomunikacji w Katowicach.
- Spis telefonów Województwa Częstochowskiego, Dyrekcja Okręgu Poczty i Telekomunikacji w Katowicach.
- Spis telefonów Województwa Częstochowskiego, Rok 1990/91.
- Ustawa o Rzemiośle, Dz.u. 1989.

II. Opracowania

- Kucharski L., *Rzemiosło częstochowskie w latach 1945–1966 w 1945* [w:] L. Kucharski, F. Sobalski, F. Patrzyk, *Z dziejów rzemiosła częstochowskiego*, Częstochowa 1966.
- Mikołajtis J., *Fotografika podjaskogórska*, „Polska Sztuka Ludowa” 1966, R. 30, nr 1, s. 56.
- Patrzyk F., *Rzemiosło Częstochowy w latach 1918–1945*, [w:] L. Kucharski, F. Sobalski, F. Patrzyk, *Z dziejów rzemiosła częstochowskiego*, Częstochowa 1966.

Sętowski J., *Cmentarz Kule. Przewodnik biograficzny*. Częstochowa 2005.
A. Zembik, *Fotografia częstochowska w latach 1847–1939*, „Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Wychowanie Artystyczne” 1993, t. 4.

III. Źródła internetowe

<https://cirzem.pl/historia>

<http://www.krs-online.com.pl/cech-rzemiosl-roznych-i-krs-36186.html>

<http://www.pkt.pl/szukaj/fotografia/czestochowa>

<http://czestochowa.wyborcza.pl/czestochowa/1,150461,21090748,pozowalo-sie-z-misiem.html>

<http://www.wczestochowie.pl/artukul/9372,eugeniusz-grzebielucha---fotograf-z-serca-i-rodzinnej-tradycji>

Fotografia zawodowa w Częstochowie po 1939 roku

Streszczenie

Andrzej Zembik w pracy *Fotografia częstochowska w latach 1847–1939* przedstawił początki zawodowej i amatorskiej fotografii w Częstochowie oraz jej rozwój do 1939 roku. Opisał sylwetki i działalność w zawodzie, fotografów częstochowskich oraz warunki działalności zakładów fotograficznych i ich przynależność do organizacji zrzeszających rzemieślników wykonujących zawód fotografa. Autor niniejszego opracowania postanowił kontynuować tę tematykę od początków II wojny światowej do czasów współczesnych. Pierwsza część opracowania dotyczy historii organizacji cechowych zrzeszających fotografów, a szczególnie Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości, zlikwidowanego w bieżącym roku. Druga część przedstawia stan liczbowy i nazwiska właścicieli zakładów fotograficznych w Częstochowie w zarysie historycznym, ze specjalnym zwróceniem uwagi na zakłady tych fotografów, którzy prowadzili swe zakłady przed wojną i po wojnie do czasów współczesnych. Przedstawiono 3 firmy, które istnieją do dziś, tj. zakłady fotograficzne: „STELLA”, „Grzebielucha”, „Wiśniewski” oraz 2 firmy fotograficzne o dużych tradycjach, a których od niedawna nie ma w wykazie właścicieli zakładów fotograficznych w Częstochowie tj. zakłady fotograficzne „Majchrowski” i „Zgórecki”.

Słowa kluczowe: fotografia, organizacje cechowe, fotografowanie, obróbka zdjęć, atelier.

Professional Photography in Częstochowa after 1939

Summary

In the paper *Fotografia częstochowska w latach 1847–1939* Andrzej Zembik presented beginnings of professional and amateur photography in Częstochowa as well as its growth till 1939. He described photographers, their activities, affiliation in the profession organizations as well as conditions of studios they worked in. The hereby paper is continuation of this subject focusing on term from the II World War till current times. The first part refers to the history of the profession organizations, especially Guild of Various Crafts and Entrepreneurship, liquidated this year. The second part presents historical view on the state and personal status as well as names of the owners of photo shops in Częstochowa, especially those photographers, who run their studios before and after the war till our times. There are presented 3 studios, still existing: zakłady fotograficzne: „STELLA”, „Grzebielucha”, „Wiśniewski” and 2 recently closed studios with significant tradition and history in Częstochowa: zakłady fotograficzne „Majchrowski” i „Zgórecki:

Key words: photography, guild organizations, taking and processing photos, atelier.